

Harju-Säntti muistoissa

Suvun ja maaseudun historiaa yhdessä talossa

Sonja Vaskivuori

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Historia

Sonja Vaskivuori

Harju-Säntti muistoissa. Suvun ja maaseudun historiaa yhdessä talossa

Sivumäärät: 32

Tässä kandidaatintutkielmassa käsitellään Kurikassa sijainnutta Harju-Säntin taloa muistin paikkana. Harju-Säntti nousi puheenaiheeksi Kurikassa, kun se lahjoitettiin Kurikka-Seuralle, joka ylläpitää Kurikan museota. Tutkielmassa talon tarkastelu alkaa talon rakentamisesta vuonna 1888 ja päättyy talon myymiseen vuonna 1995. Muistin paikaksi Harju-Säntti muodostuu haastateltavan, talon rakentajan Iisakki Harju-Säntin tyttärentyttären, Kyllikki Laulajan, muistojen kautta. Tutkielmassa tarkastellaan Harju-Sänttiä myös laajemman maatalouden historian näkökulmasta ottaen huomioon se, miten talon ja perheen historia seurailee suurempia linjoja ja milloin se niistä poikkeaa. Maatalouden kaupallistuminen, sodat ja rakennemuutos ovat erityisiä käännekohtia.

Tutkielman ydintä on muistitietohistoria ja Pierre Noran muistin paikan käsite.

Muistitietoaineisto on tutkielmaa varten kerätyt Kyllikki Laulajan haastattelut. Muistitiedon lisäksi Laulajalla on hallussaan Iisakki Harju-Säntin asiakirjakokoelma, jota kävimme läpi, mutta joka ei ole tämän tutkimuksen keskiössä. Muistitietoaineistolla saavutetaan kaukaisemman menneisyyden lisäksi myös nykyaikaa sekä ihminen subjektiivisena kokijana, ja sen avulla voidaan tutkia Harju-Sänttiä nimenomaan muistin paikkana.

Tutkimustuloksena Harju-Säntti näyttäytyy Laulajan muistojen kautta muistin paikkana, johon kietoutuu Harju-Säntin suvun historia. Monilta osin talon historia noudattelee suuria linjoja, mutta poikkeuksiakin on, kuten se, että tilan jatkajiksi nousi Iisakin jälkeen hänen nuorimmat tyttärensä Anni ja Eeva. Harju-Säntti ei ole vain perheen entinen koti, vaan sosiaalisena muistin paikkana se jatkaa olemassaoloaan siitä huolimatta, että se nyt on purettuna.

Avainsanat: muistitieto, muistot, maatalous, rakennemuutos, perheet, suvut, Kurikka, Etelä-Pohjanmaa

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimusaihe	4
1.2	Muistitieto	5
1.3	Tutkimuskirjallisuus ja käsitteet	7
2	Iisakki isäntänä	8
2.1	Tilan perustaminen	8
2.2	Maatalouden kehitys	9
2.3	Ylisukupolviset muistot	10
3	Siskokset tilan jatkajina	14
3.1	Sotien vaikutus	14
3.2	Naisten talo	16
3.3	Lapsuusmuistot	18
3.4	Koulutus	19
4	Tilasta luopuminen	21
4.1	Tilalle ei jatkajaa	21
4.2	Muistin paikka	23
4.3	Lahjoittaminen	25
5	Yhteenveto	27
	Lähteet	29

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe

Vuonna 1888 Iisakki Iisakinpoika Harju-Säntti¹ rakensi talon Kurikan Kärpäskylään², Etelä-Pohjanmaalle. Talo ympäröivine rakennuksineen toimi Harju-Säntin perheen kotina ja oli osa suurta maatilaa. Taloon jäivät nuorimmat tyttäret, Anni Harju-Säntti ja Eeva Laulaja, jotka pitivät taloa Iisakin kuoltua 1944. Harju-Säntissä asuttiin vuoteen 1980 asti, minkä jälkeen siitä tuli suvun kesäpaikka. Vuonna 1995 talo myytiin Saara ja Pertti Porrelle, jotka omistivat jo muita Harju-Säntin maita. Tämän jälkeen talo seisoj tyhjillään keskellä peltoa. Vuonna 2021 vanhempinsa tilan perinyt Vesa Porre lahjoitti Harju-Säntin talon Kurikka-Seuralle, joka ylläpitää Kurikan museota. Harju-Säntin talo purettiin hirsiksi alkuvuonna 2022, mistä lähtien Harju-Säntin talo on odottanut seuraavaa vaihettaan osana Kurikan museota³.

Kandidaatintutkielmassani tutkin muistoja Harju-Säntin talosta ja suvun vaiheista kiinnittäen ne osaksi laajempaa maaseudun muutosta 1880-luvulta nykypäivään. Olen haastatellut Kyllikki Laulajaa, joka on Iisakki Harju-Säntin tyttärentytär. Hän on syntynyt Harju-Säntissä vuonna 1939 ja asunut siellä vuoteen 1963. Äitinsä Eevan kuoltua Laulaja omisti Harju-Säntin talon yhdessä tätinsä Annin kanssa. Laulajalla on muistitiedon lisäksi laatikollinen Iisakin asiakirjoja, muun muassa pyyntö liittyä osakkaaksi läheiseen Kreinin osuusmeijeriin vuodelta 1906, torpankontrahteja, Kylätien perustamisasiakirja vuodelta 1887 ja maksetuksi kuitattuja sähkölaskuja 1920-luvulta.⁴ Vaikka Iisakki ei osannut kirjoittaa, säilöi hän kuitteja ja asiakirjoja lähes koko elämänsä ajan.

Kysyn, miten Laulajan muistot suvusta ja talon vaiheista tekevät Harju-Säntistä muistin paikan. Tutkin myös, miten talon vaiheet asettuvat osaksi Suomen ja maatalouden historian laajoja linjoja ja mitä merkityksiä Laulaja antaa linjojen seuraamiselle ja niistä poikkeamiselle. Rajaon tarkastelun alkavaksi talon valmistumisesta eli vuodesta 1888 ja päättyväksi talon myyntiin eli vuoteen 1995.

Yhtäältä tutkimuksessani tutkijana olen sisäpiiriläinen, sillä olen asunut Kurikassa, tunnen haastateltavan ja Kurikan museon. Toisaalta minulla on etäisyyttä tutkittavaan aiheeseen, sillä en

¹ Säntti on kurikkalainen kylä ja sukunimi, joka kurikkalaisittain taivutetaan kahdella t:llä. Osmo Rinta-Tassi arvelee Säntti-sukunimen saaneen alkunsa, kun Vincentius Pietarinpoika on muuttanut alueelle vuonna 1580. Naapureiden suussa vaikea nimi olisi ensin muuttunut Visäntiksi ja sitten pelkäksi Säntiksi. (Kurikan Historia I 1980, 80.)

² Kurikan murteella Kärpäskylä. Kärpäskylä on epävirallinen kylä, lähimmät viralliset kylät ovat Säntti ja Mieto.

³ Otin yhteyttä Kurikka-Seuraan toiveenani saada tietoa suunnitelmista talon varalle, mutta tietoja ei annettu, eikä kiinnostusta tutkielmaa kohtaan juuri osoitettu.

⁴ Asiakirjalaatikon Laulaja sai tätinsä Annin kuoltua.

ole koskaan käynyt Harju-Säntin talossa. En myöskään kuulu haastateltavan lähipiiriin, enkä ole Harju-Säntin nykyisen omistajan, Kurikka-Seuran, jäsen.

1.2 Muistitieto

Haastattelin Kyllikki Laulajaa kahdesti, 4.1.2023 ja 16.2.2024. Aika haastattelujen välissä mahdollisti jo kerättyyn aineistoon ja ajalliseen kontekstiin tutustumisen sekä parempien kysymysten muodostamisen. Toinen haastattelukerta oli rennompi, mikä johti keskustelempaan haastatteluotteeseen. Haastatteluissa mukana oli siskoni, joka toimii Laulajan henkilökohtaisena avustajana. Ennen haastattelua siskoni ja Laulaja kävivät etukäteen antamiani kysymyksiä läpi, tutkivat löytämiäni lehtileikkeitä, tekivät muistiinpanoja ja etsivät valokuvia. Työsuhteen aikana Laulaja on jakanut elämäntarinaansa siskolleni ja näin ollen siskoni saattoi avustaa muistelemisessa ja jäsentää Laulajan kertomaa niin, että keskustelu oli sujuvaa ja kaikki osapuolet ymmärsivät toisiaan. Haastattelujen aikana kävimme läpi Laulajan hallussa olevia Iisakin asiakirjoja. Koska Laulajan muistitieto ei voi tarkasti kattaa aikaa ennen hänen omaa syntymäänsä, asiakirjojen paljon avulla tarkensimme kuvaa Iisakin ajasta talossa.

Äänitin haastattelut, jotta saatoin haastattelutilanteessa keskittyä keskusteluun ja kysyä tarkentavia kysymyksiä. Tein äänitteistä löyhät litteroinnit, joiden avulla ensin muodostin Harju-Säntin vaiheille raamit. Kuuntelin äänitteitä lukien litterointia samaan aikaan, etsien keskustelusta toistuvia teemoja, ja tarinoita, joihin liittyy tunteita ja joita suku on tietoisesti tai hiljaa vaieten kantanut mukanaan. Hain aineistosta historian suuriin linjoihin sopivia ja sopimattomia kohtia sekä erityisiä, taloon ja tilaan muistin paikkana liittyviä muistoja.

Muistitiedon käyttöä historiantutkimuksessa ei aina ole pidetty yhtä hyväksyttävänä kuin nykyään. Muistitietoa on arvosteltu sen subjektiivisuudesta ja epäluotettavuudesta. Muistitiedolla ei voikaan saada tarkkoja faktoja, sillä ihmisen muisti on erehtyväinen. Sillä voidaan kuitenkin saada tietoa sellaisista aiheista, joista on vain vähän muuta dokumentointia. Muistitieto on kokemuksia, ja samankin perheen sisällä voidaan muistaa asioita eri tavoin. Muistitiedolla voidaan saavuttaa erilaisia näkökulmia ja tulkintoja menneisyyteen, eikä aina ole kyse totuuden etsimisestä, vaan henkilökohtaisten kontekstien rakentamisesta ja merkitysten annosta ja niiden tulkitsemisesta. Erityisesti paikallis- ja sukuhistoriassa sekä kokemus- ja mikrohistoriassa hyödynnetään muistitietoa lähteenä.⁵

⁵ Häkkinen, 2022, 332–337.

Tutkielmassani muistitiedon vahvuutena on sen ylisukupolvisuus. Tarinoiden, muistelmien ja vaiettujenkin aiheiden avulla voi tavoittaa sellaista tietoa, joka on itse muistelijaa vanhempaa, ja näin yksilöllinen ja kollektiivinen muisti kietoutuvat yhteen.⁶ Laulajan muistitietoa hyödyntämällä on siis mahdollista saada tietoa myös talon alkuvaiheista, hänen isoisästään Iisakki Harju-Säntistä ja tämän aikalaisista. Ulla Savolainen ja Riikka Taavetti ovat toimittaneet teoksen *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos* (2022), jota hyödynnän tässä tutkielmassa niin haastatteluun valmistautuessani kuin analyysiä tehdessäni. Tutkielman kannalta erityisen hedelmällinen on Antti Häkkisen osuus muistitiedosta historian tutkimuksessa.

Koska kyseessä on muistitietotutkimus ja koti aiheena on henkilökohtainen, on pohdittava tutkimuksen etiikkaa ja sitä, kuinka tutkimuksen kohteena olevaa sukua käsittelee. Laulaja on kokenut jääneensä Harju-Säntin käsittelyssä ulkopuolelle.⁷ Kurikka-lehden haastattelussa⁸ Laulaja oli mukana, koska Harju-Säntin naapurissa asunut serkku pyysi häntä. Kurikka-Seuran vuotuisjulkaisuun haastateltiin toista Laulajan serkkua.⁹ Laulaja on tarjonnut hallussaan pitämiään Iisakin asiakirjoja Kurikka-Seuralle, joka ei ole vastannut yhteydenottoihin.¹⁰ Ihminen, joka on talossa syntynyt ja joka sen on omistanut, on ohitettu. Laulajan haastatteleminen ja talon tarinan kertominen siellä asuneen näkökulmasta on eettistä toimintaa, äänen anto sellaiselle, joka sitä ei ole vielä saanut. Käytän talon muista asukkaista lähinnä heidän koko nimiään, sillä hekin ansaitsevat tulla muistetuiksi.

Seminaarikäsittelyn jälkeen, ennen lopullista palautusta, Laulaja sai tutkielman luettavakseen. Näin Laulajalla oli mahdollisuus kommentoida tutkielmaa ja vaikuttaa hänestä ja perheestään tuotettuun tietoon sekä korjata ja tarkentaa haastattelutilanteessa mahdollisesti tulkinnanvaraiseksi jääneitä asioita. Esille nousi korjauksia, kuten selvennys, että Sänttiläksi ei ole kutsuttu Harju-Sänttiä, vaan siitä lohkoktua Iisakin vanhimman pojan, Iisakin, tilaa, sekä joitakin tarkennuksia lukuihin, jotka haastattelussa jäivät arvioiksi.

⁶ Häkkinen, 2022, 332–337.

⁷ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁸ Pentti Yli-Karjanmaa, Harju-Säntti, naisten ja ystävyiden talo. *Kurikka-lehti* 23.12.2022.

⁹ Mari Järvimäki, Harju-Säntin taloprojekti, *Kurikasta kotoosin. Kurikan vuosi 2022 tarinoina ja kuvina*. 53. vuosikerta.

¹⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

1.3 Tutkimuskirjallisuus ja käsitteet

Lähestyn Harju-Säntin taloa muistin paikkana.¹¹ Pierre Noran määrittämän käsitteen taustalla on muisti fyysiseen tai sosiaaliseen paikkaan kiinnittyvänä asiana, joka on vastakohta historialle, joka kiinnittyy tapahtumiin. Nora näkee muistin siteenä menneeseen, kun taas historian menneen representaationa. Muistin paikkoja voivat olla virallisemmin muistomerkit tai kansalliset liput, mutta myös yksilölliset paikat, joihin liittyvä muistaminen ei ole ylhäältä päin säädeltyä. Muistin maisemiin kiinnittyviksi Nora määrittelee sellaiset asiat, joista ei ole omaa kokemusta, esimerkiksi ylisukupolviset muistot.¹² Harju-Säntin talo on fyysinen ja sosiaalinen muistin paikka Harju-Säntin suvulle. Talo yhdistää heitä, mutta se on kollektiivisen muistin paikan lisäksi perheenjäsenille myös yksilöllisten kokemusten ja muistojen paikka.

Harju-Säntin talon vaiheet ovat esimerkki moninaisista muutoksista, joita maaseudun Suomi ja suomalaiset ovat 1800-luvun lopulta nykypäivään läpikäyneet. Kontekstualisoin Laulajan muistot talosta osaksi näitä muutoksia sekä tyypillisenä esimerkkinä että osittain myös erikoistapauksena. Ajallisen kontekstin rakentamiseen olen hyödyntänyt Matti Peltosen toimittamaa *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika. 1870-luvulta 1950-luvulle.* (2004) ja Pirjo Markkolan toimittamaa *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen.* (2004).

Käsittelen Harju-Sänttiä kronologisessa järjestyksessä. Ensimmäisessä käsittelyluvussa käsittelen Iisakki Harju-Säntin aikaa, joka päättyy hänen kuolemaansa 1944. Tässä luvussa käsittelen erityisesti muistojen ylisukupolvisuutta. Toisen käsittelyluvun aikarajaus on noin vuodet 1944–1980, jolloin Iisakin nuorimmat tyttäret Anni ja Eeva hoitivat tilaa. Tämä on Laulajan omaa lapsuuden ja nuoruuden aikaa. Tässä kappaleessa käsittelen aktiivista unohtamista ja muistojen subjektiivisuutta. Kolmannessa kappaleessa käsittelen aikaa maatalouden lopettamisen jälkeen vuodesta 1980 eteenpäin, kun Harju-Säntin talo toimi kesäpaikkana sukulaisille. Päätän tarkastelun vuoteen 1995, jolloin talo myytiin. Kolmannen kappaleen lopuksi pohdin vielä Harju-Sänttiä muistin paikkana.

¹¹ Muistin paikkoina on käsitelty muun muassa Suomen menetettyjä alueita, hautausmaita, vuoden 1918 tapahtumien paikkoja ja sosiaalisen median ryhmiä. (Ks. Anttila 2010, Kallio-Seppä et al. 2020., Heimo 2001. Hyyryläinen 2021.). Taloja ja laajempia rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuksia on tutkimuksissa käsitelty myös esimerkiksi arvottamisen, suojelun ja kaavoituksen kautta. (Ks. Häyrynen 2012., Karhunen & Tuomi-Nikula 2007 ja Luostarinen & Ylimaunu 2017.).

¹² Nora 1989, 7–24.

2 Iisakki isäntänä

2.1 Tilan perustaminen

Kuva 1. Harju-Säntti kuvattuna nykyisen valtatie 67:n suunnasta. Porstuasta eli eteisestä seuraavassa ikkunassa tupa. Nurkan molemmin puolin kaksi ikkunaa peräkamariin, makuuhuoneeseen, jossa Iisakki nukkui. Päädyn toinen ikkuna on toiseen peräkamariin. Talon takaa näkyy navettaa, jossa heinälato ja köökki eli karjakeittiö. Kuva on otettu 1960-luvulla. Kuvaajasta ei ole varmuutta. Kuva: Kyllikki Laulajan kotialbumi.

Harju-Säntin tila sijaitsi ”Kärpäaskylän lakialla” noin kahdeksan kilometriä Kurikan kirkonkylästä. Mitä todennäköisimmin alue, jolle talo rakennettiin, on Iisakin itse raivaama.¹³ Talon rakentamisen aikoihin, vuonna 1887, perustettiin kylää edelleen halkova Kylätie, joka Harju-Säntin avopihassa kohtasi Sänttilänkujan. Pihan vanhin rakennus oli Yli-Säntistä, Iisakin kotitalta, tuotu aitta.¹⁴ Hirsirakennusten siirtely on ollut tavallista, varsinkin perinnönjaon yhteydessä.¹⁵ Lisäksi pihassa oli talli, sikala, tunkio, navetta (ks. Kuva 1.), heinälato, puulato, kuoppa eli maakellari ja riihi. Pihan keskellä oli kaivuhuone ja pihasta hieman kauempana savusauna, jota saunattomat naapuritkin

¹³ Iisakin saamista raivaajapalkinnoista tuonnempana.

¹⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

¹⁵ Ranta 2003, 27.

saivat käyttää. Varsinaista puutarhaa ei ollut, mutta pihassa oli marjapensaita ja taloa ympäröivät koivut. Talon lähistöllä Laulaja arvioi olleen noin 20 hehtaaria peltoa. Lisäksi Harju-Säntin tilaan kuului torppia¹⁶ läheisessä Pitkämön kylässä, joista saatiin kiireisimpinä aikoina työvoimaa tilalle. Pitkämön kylässä oli myös metsää, josta riitti rakennus- ja polttopuut omiin tarpeisiin ja myytäväksi. Harju-Säntillä oli myös peltomaita Kainastossa, reilun 20 km päässä.¹⁷

Harju-Säntin talo oli puolitoistakerroksinen ja alun perin maalaamaton, mutta myöhemmin hirsirungon päällä oleva laudoitus maalattiin punaiseksi. Alakerrassa oli porstuan ja tuvan lisäksi porstuakamari ja kaksi peräkamaria. Talon yläkerrassa oli kaksi huonetta, isompi ja pienempi. Porstuan yläpuolella oli kesähuone, jota ei lämmitetty.¹⁸ (ks. Kuva 1.)

Talon valmistuttua jouluaattona 1888 30-vuotias Iisakki, joka silloin vielä oli sukunimeltään Yli-Säntti¹⁹, avioitui Amanda Juhontytär Korpelan kanssa.²⁰ Länsi-Suomessa oli tavallista, että nuoripari perusti oman ruokakuntansa, mikä nosti avioitumisikää.²¹ Ensimmäinen lapsi syntyi seuraavana vuonna. Kaiken kaikkiaan parille lapsia syntyi 13, joista neljä kuoli lapsena. Aikuisiksi elivät Femmi Kuusio, Hilda Lohiluoma, Aini Koskilaulaja, Iisakki Harju-Säntti, Lempi Harju-Säntti, Martta Hirsimäki, Yrjö Harju-Säntti, Anni Harju-Säntti ja Eeva Laulaja.²² Iisakin leskiäiti Serafiia Iisakintytär Yli-Säntti (os. Seppänen) ja naimaton sisko Amanda Yli-Säntti, ”Manta-täti”, asuivat myös Harju-Säntissä. Talossa asui siis 17 perheenjäsentä. Lisäksi Harju-Säntissä oli palkattuna talon ulkopuolista työvoimaa, kerrallaan aina yksi renki ja yksi tai kaksi ”naispalvelijaa”, jotka toimivat lähinnä navetassa.²³

2.2 Maatalouden kehitys

Iisakin ollessa isäntänä Harju-Säntti lienee ollut tyypillinen, suurehko tila silloisessa Vaasan läänissä. Iisakin isännyyttä ja talon vaiheita voi seurata melko hyvin Laulajan hallussa olevien asiakirjojen avulla. 1800- ja 1900-lukujen taite oli Suomen maataloudelle uudistumisen aikaa, jolloin se alkoi muuttua pelkästä oman perheen elättämisestä kaupalliseksi toiminnaksi, ammatiksi. Alkusysäyksenä toimi maitotalous, jota vauhdittivat separaattori ja paikalliset osuusmeijerit. Osuuskunnat sallittiin ja osuusmeijerit yleistyivät 1900-luvun alussa, mikä tuki maatalouden

¹⁶ Torpat Iisakki peri tilalleen Yli-Säntistä.

¹⁷ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

¹⁸ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

¹⁹ Ainakin vielä 1893 lähetetyssä tiekokouskutsussa allekirjoittajana on Iisakki Yli-Säntti.

²⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

²¹ Östman, 2004, 58–59.

²² Naimisiin menneillä tyttäriillä heidän avioliitossansa saamat sukunimet.

²³ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

kaupallistumista. Kun aikaisemmin karjaa oli pidetty lannan takia, maidonjalostus muutti asiaa niin, että maitoa alettiin kuljettaa läheiseen meijeriin ja villiheinin keräämisestä siirryttiin heinän viljelyyn talvirehun takaamiseksi ja maidontuotannon kasvattamiseksi.²⁴ Kun Harju-Säntti haki Kurikan ensimmäisen meijeriosuuskunnan, Kreinin osuusmeijerin, jäseneksi 1906, lehmiä oli kahdeksan.²⁵

Kun Harju-Säntin tila lohkottiin Yli-Säntin tilasta, oli lohkominen vielä laissa tarkoin säädelty niin, ettei lohkottu tila saanut olla alle ¼ manttaalin kokoinen. Ajatuksena oli, että ¼ manttaalin kokoinen tila oli pienin, joka kykenee vielä maksamaan veronsa. Erotuksena muusta maasta Etelä-Pohjanmaalla kieltoa ei kunnioitettu, vaan sitä kierrettiin sopujaolla lohkottujen tilojen maksaessa veronsa yhdessä.²⁶

Laulajan mukaan Harju-Säntissä oli joitakin hevosvetoisia koneita ja Iisakki oli muiden pohjalaisten tapaan ilmeisen kiinnostunut uusista keksinnöistä. Aiempaa tehokkaammat työvälaineet auttoivat muun muassa soiden raivaamisessa pelloiksi, missä Etelä-Pohjanmaan maanomistajat olivat maan kärkiluokkaa.²⁷ Vuoden 1935 Kurikan maatalousnäyttelyn yhteydessä Iisakki mainittiin osana Kurikan raivaajakaartia *Ilkka*-lehdessä²⁸ ja vuonna 1943 Iisakki sai Etelä-Pohjanmaan Maamiesseuran raivaajapalkinnon raivattuaan elämänsä aikana 70 hehtaaria itse ja palkollisten kanssa.²⁹ Maanviljelyn lisäksi Harju-Säntistä on siis oltu omassa metsässä töissä ja mahdollisesti mukana Maamiesseuran toiminnassa.

2.3 Ylisukupolviset muistot

Jotkut muistot voivat ylittää sukupolvia. Ylisukupolviset muistot tai jälkimuisti, englanniksi *post-memory*, määritellään ylisukupolvisena rakennelmana, joka koostuu suorimmin tarinoista ja kertomuksista, mutta myös hiljaisuudesta, esineistä, valokuvista ja muista pienistä vihjeistä, joita jälkeläisellä on (esi-)vanhempiensa kokemuksista. Usein ylisukupolvisuus ymmärretään (sota)traumoina, mutta perheillä ja suvuilla on tarinoita ja kertomuksia, jotka ovat jääneet elämään lentävinä lauseina tai perheen historian käännekohtina. Sukutarinat ovat ikään kuin tuotoksia, jota

²⁴ Peltonen 2004, 77–117.

²⁵ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

²⁶ Vihola 2004, 141–142.

²⁷ Östman 2004, 28–34. Soiden raivaaminen korostui Etelä-Pohjanmaalla, koska helpommin muokattavissa olevat maat oli jo raivattu.

²⁸ Kurikkalainen raivaajakaarti, *Ilkka* 24.08.1935 no 195.

²⁹ Raivaajapalkintojen jako, Vaasa 04.07.1943 no 174.

sukupolvet päivittävät ja muokkaavat ja ne ovat henkilökohtaisen ja kollektiivisen muistamisen leikkauspisteessä.³⁰

Semmonen kertomus on, että kun tää oli aika lyhyt mies. Hän kumminki halus rakentaa sinne korkeat huoneet ja korkeat ovet ja kynnykset ((nauraa)). Että pääsee vähän pitemmätki, ja **varmasti hän sanoi**, että pitemmät miehet pääsee kulkemaan, ettei tarvitte kumarrella.³¹

Tässä Laulaja kertoo muistoissaan isoisänsä persoonaan kiinnittyviä osasia. Lyhydestään huolimatta Iisakki rakensi korkean talon, mikä liittyyne ajankuvaan, jossa rikkaat eteläpohjalaiset rakensivat kaksfooninkisiaan, eli taloja, joissa on kaksi kokonaista kerrosta tavanomaisen puolentoista kerroksen sijaan. Tästä saa kuvan Iisakista työstään ylpeänä miehenä, mikä usein liitetään nimenomaan eteläpohjalaisiin isäntiin.³² Ylisukupolviset muistot voivat siis olla tällaisia kuvailuja suvulle tärkeistä ihmisistä, kuten tässä talon perustajasta Iisakki Harju-Säntistä. Isoisänsä kuollessa vuonna 1944 Laulaja oli viisivuotias, joten mitä luultavammin isoisänsä koskevat muistot ovat muilta kuultuja ja perheessä kerrottuja. Hän kuvailee isoisänsä tarkkana ja nykyaikaisena miehenä, joka ”seuras maailmanmenoa”³³ ja luki paljon, vaikka ei osannutkaan kirjoittaa. Asiakirjat hän kuittasi puumerkillään.³⁴

Serafiian, Iisakin äidin, Laulaja kertoi äitinsä Eevan muistaneen ”vanhuuren höppänä”³⁵, jota lasten oli vahdittava.³⁶ Vanhimman ja nuorimman lapsen välissä oli 20 vuotta, mikä on varmasti vaikuttanut myös muistoihin. Katraan nuorimman, Eevan, muistot isoäidistään ovat varmasti erilaiset kuin isosisarten muistot. Ikä vaikuttaa vahvasti muistoihin, mikä on osa muistitiedon subjektiivisuutta. Luultavasti taloon muuttaessa Serafiasta oli hyötyä talon töissä tai lastenhoidossa, mutta ikääntymisen myötä hänestä näyttää tulleen autettava auttajan sijaan.

Kuten jo mainittua, jostain vaikeasta asiasta vaikeneminen on yhtäläillä osa ylisukupolvisia muistoja. Sisällissota ja torpat ovat olleet sellaisia aiheita, joista Harju-Säntissä ei olla puhuttu.³⁷ Sekä Laulajan äiti että tati ovat olleet nuoria aiheiden ollessa ajankohtaisia, joten mikäli niistä ei ole puhuttu jälkikäteen, tuskin hekään ovat asiaa juuri muistaneet. Sen sijaan joitakin vaikeitakin aiheita

³⁰ Jokipii ja Liski 2022, 272–274.

³¹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa. Merkitsen lihavoituna painokkaammin puhutut osuudet.

³² Esimerkiksi Topeliuksen Maamme-kirjassa Pohjanmaan eteläisimpiä osia kuvataan ” [-] jokainen talollisen kartano on herrastalon näköinen”. Topelius, 1875, 15. Maakunnat.

³³ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

³⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

³⁵ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

³⁶ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

³⁷ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

on perheessä kerrottu, esimerkiksi Iisakin ja Amandan kolmanneksi nuorimman lapsen tapaturmainen kuolema:

Yhdellä on vähän traaginen juttu. [-] Lauri-niminen, kolmevuotiaana putos karjakeittiön pataan ja palovammoihin kuoli [-]. Varmaan kova paikka vanhemmillekki, mutta ei kai ehditty aina niin vahtimaan ja liikkuvainen oli.³⁸

Tällaisen traagisen tarinan kulkeutuminen perheessä selittynee ensiksi sillä, että kuolema oli tapaturmaisuuudessaan odottamaton ja erikoinen tapahtuma, vastakohtana sairaan lapsen kuolemalle. Toiseksi lasten kuolleisuus oli suurempaa, ja vaikka lapsen kuolema on tragedia, ei se ollut vieras asia 1800- ja 1900-lukujen vaiheessa, vaan tämänkin perheen lapsista neljä kuoli pienenä. Kolmanneksi muistoon ei liene liittynen syyllisyyttä, ainakaan enää silloin, kun Laulajalle tarina on kerrottu. Voi olla, että vaikka Iisakki ja Amanda eivät olisi puhuneet tapahtumasta, ovat isommat sisarukset muistelleet sitä myöhemmin. Laulajan äiti Eeva oli sisarussarjan nuorin, eikä siis itse ole ollut vielä edes syntynyt Laurin kuollessa, mikä lienee tehnyt asian kertomisen helpommaksi.

1930-luvulla monet Iisakin ja Amandan lapsista olivat jo avioituneet, muuttaneet pois ja saaneet itse lapsia. Kahdelle pojalle, Iisakille ja Yrjölle, lohkottiin omat tilat Harju-Säntin maista. Lähialueella oli Laulaja mukaan ”melkein joka toisessa talossa emäntä Harju-Sänttistä, [sillä] ihan pienellä alueella, Lohiluoman, Pitkämön kylän [-] löysivät miehensä”.³⁹ Laulaja muistaa sukunsa tädit ja sedät tukijoukkona lähialueella ja yhteydenpidon olleen tiivistä. Poismuuttaneiden luona vierailtiin ja lapsenlapset olivat tervetulleita Harju-Sänttiin, pitemmäksikin aikaa. Martta-tyttären lapsista kaksi tulivat Harju-Sänttiin asumaan vakituisesti. Heistä vanhempi, Maija, tuli 1930-luvun alussa ja nuorempi sisar Helena muutaman vuoden tämän jälkeen, molemmat noin kolmevuotiaina. Suvun muistiin on jäänyt Helenan lausahdus ”moon ny teillä viikon, kaksi”⁴⁰, johon Laulaja lisäsi nauraen ”ja oli vielä, meni naimisiin, sai tyttären ja vielä asui siellä”⁴¹. Vaikka Maija ja Helena olivat Laulajalle biologisesti serkkuja, piti hän heitä kasvattisiskoinaan. Aikuisina Anni adoptoi Maijan ja Helenan. Laulaja arveli, että ehkä joku oli neuvonut, että lapsettoman olisi hyvä hankkia itselleen niin sanotusti virallisia perillisiä, ettei perintöä jaeta kaikkien sisarusten kesken.⁴²

Edellä mainitut ovat sellaisia asioita, jotka ovat tapahtuneet ennen Laulajan syntymää, ja silti hänellä on niistä muistoja. Nämä vaikuttavat olevan perheessä eläneitä sattumia, jopa käännekohtia.

³⁸ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

³⁹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa. Kärpäskylä on Pitkämön ja Lohiluoman välissä.

⁴⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁴¹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁴² Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

Pierre Noran mukaan sellaiset muistot, joita muisteliija itse ei oikeastaan muista, vaan on kuullut muilta, ovat osa muistelijan muistin maisemaa. Perheessä kulkevat muistot ikään kuin muodostavat pohjan omille muistoille. Muistot olennaisesti kiinnittyvät fyysisiin asioihin; kuviin, esineisiin ja paikkoihin.⁴³ Harju-Sänttiin, yksityiseen muistin paikkaan, kiinnittyy perheen ikään kuin luomiskertomus ja tiedot siitä, miten paikka on muodostunut sellaiseksi kuin se myöhemmin oli.

⁴³ Nora 1989, 7–9.

3 Siskokset tilan jatkajina

3.1 Sotien vaikutus

Ihmeekseen Laulaja on asiakirjoista lukenut, että vasta vuonna 1941, Iisakin ollessa 83-vuotias, Harju-Säntissä toimitettiin sukupolvenvaihdos, jolloin Iisakki luopui jäljellä olevista tiloistaan ja antoi ne kahdelle nuorimmalle tyttärelleen, Annille ja Eevalle.⁴⁴ Harju-Säntti jaettiin kahdeksi tilaksi; Annille jäi Harju-Säntin tila ja Eevalle perustettiin uusi, Tiensuu-niminen tila, johon kuuluivat ulkorakennukset. Asuintalon siskokset kuitenkin omistivat yhdessä. Syynä sukupolvenvaihdokselle lienee ollut Eevan miehen, Iisakki Laulajan, kaatuminen sodassa samana vuonna. Ilmeisesti Iisakki Laulajasta oli aiottu isäntää taloon.⁴⁵ Kävi kuitenkin niin, että sisarukset johtivat taloa ja ”isännäksi” siirtyi Anni Iisakin kuoltua 1944 85-vuotiaana.⁴⁶ Yleensä vanhin poika on perinyt tilan ja isänsä ammatin,⁴⁷ joten järjestelyn voi nähdä poikkeavana, mutta poikkeavaa oli myös tilanne; sota-aika ja mahdollisen tulevan isännän kaatuminen.

Vaikka Harju-Säntti oli kaukana varsinaisesta rintamasta, vaikutti sota raskaasti talon asukkaiden elämään. Sinne saapui sotavanki, sukulaisia ja kaksi evakkoperhettä. Ensimmäiset evakot, Ovaskat Vuoksenrannasta, saapuivat vuonna 1942 ja myöhemmin saapui Kuosan perhe Kurkijoelta. Lopulliset asutustilat Ovaskat saivat Töysästä ja Kuosat Oripäästä. Kuosan perheen tulosta Laulaja muistaa kertomuksen, jossa talonväki oli pellolla ja yksin kotona ollut Helena juoksi pellolle ilmoittaen ”sinne tuli sellasia ihmisiä jotka ei osaa suomiakaa”.⁴⁸

Vieraanvaraisuus on Laulajalle iso tema Harju-Säntissä, johon nivoutuvat evakkojen lisäksi sotavanki ja talosta turvaa hakeneet sukulaiset. Varsinaisten evakuointien lisäksi Eevan sodassa kaatuneen miehen, Iisakki Laulajan, ainoan veljen, Väinö Laulajan, vaimo tyttärensä kanssa saapuivat Harju-Sänttiin asumaan asunto- ja ruokapulan sekä pommituksien vuoksi Helsingistä. He asuivat Harju-Säntissä lopulta kahdeksan vuotta.⁴⁹

[–] se on kumminki ollu sellanen vieraanvarainen ja siellä on suvaittu monta, että varmaan näitä evakkojaki, eli karjalaisia, on jossaki paikoissa kohreltu huonosti. Ne on

⁴⁴ Aikaisemmin Harju-Säntistä oli jo lohkottu tilat kahdelle pojalle, Iisakille ja Yrjölle, ja Laulaja pohti talosta lähteneiden tyttärienkin ehkä saaneen joitain maa-alueita.

⁴⁵ Tätä puoltaa se, että Iisakki oli ennen sotaa muuttanut Harju-Sänttiin

⁴⁶ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁴⁷ Silvasti 2001, 38–39.

⁴⁸ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁴⁹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

molemmat, mitkä on meillä olleet, että ihan vasta näinä päivinä on yhteydet katkenneet.⁵⁰

Ylläoleva sitaatti paljastaa Laulajan antavan paljon painoarvoa vieraanvaraisuudelle ja suvaitsevaisuudelle. Evakot olivat varmasti Harju-Säntille tärkeää työvoimaa, mutta ilmeisesti heidän kanssaan myös ystäväystyttiin. Tilalla väliaikaisesti evakuoituna olleisiin perheisiin läpi vuosikymmenten jatkunut yhteydenpito kertoo lämpimistä väleistä. Laulaja pohtii, ettei kaikissa väliaikaisissa sijoituspaikoissa evakoita kohdeltu hyvin, mikä lienee todennäköistä.⁵¹

Harju-Säntissä oli sotavankikin, Sergei Ivanovitch.⁵² Vankileirien ohella sotavankeja sijoitettiin maataloustöihin sotivien miesten työpanoksen paikkaamiseksi. Vankien kohtelulle oli ankarat säännöt, esimerkiksi heidän kanssansa ei saanut seurustella, he eivät saaneet syödä perheen kanssa ja heidät oli lukittava, kun he eivät tehneet töitä. Outi Autti ja Marjo Laitala ovat tutkineet säännöistä poikkeamista maatalon perheen, mutta myös laajemman kyläyhteisön hiljaisena vastarintana. Heidän mukaansa tiukat säännöt eivät sopineet maatalousyhteisöön ja sotavangeista tuli tärkeiden työntekijöiden lisäksi jopa ystäviä.⁵³ Kun Harju-Sänttiin tultiin tarkastamaan sotavangin oloja, Annilta kysyttiin, oliko vanki lukkojen takana öisin, johon hän Laulajan mukaan totesi ”hän nukkuu tuolla tuvassa ja me kaikki muut ollaan lukkojen takana ((nauraa))”⁵⁴. Harju-Säntin porstua oli kylän sotavankien tapaamispaikka, ja Laulaja arveli, ettei muualla heidän annettu kokoontua.⁵⁵ Vaikka siis Laulaja muistaa Harju-Säntin olleen muita vapaamielisempi vankeja kohtaan, ovat myös muut kyläläiset osallistuneet hiljaiseen vastarintaan ja sääntöjen rikkomiseen, mikäli heidän sotavankinsa ovat saaneet tulla Harju-Sänttiin. Sotavangin kohtalosta Harju-Säntistä lähtemisen jälkeen ei ole tietoa.⁵⁶

Laulaja itse oli sotalapsena Ruotsissa. Hän sairasti poliota, eikä Suomessa ollut tarjota hoitoa haavoittuneiden hoitamisen viedessä resurssit sairaanhoidolta. Suurimman osan Ruotsissa viettämästään ajasta hän oli sairaalassa, mutta muutaman kuukauden hän vietti ruotsalaisessa

⁵⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁵¹ En löytänyt tutkimuskirjallisuutta evakoiden kokemuksista väliaikaissijoituksesta ennen lopullisten asutustilojen järjestymistä. Tässä lienee tutkimuksellinen aukko.

⁵² Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁵³ Autti ja Laitala 2019, 110–129.

⁵⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁵⁵ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁵⁶ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

perheessä. Huolimatta siitä, että Laulaja oli Ruotsissa alle vuoden, jäi hänelle tapa kutsua äitiään mammaksi. Yhteydenpito ruotsalaiseen perheeseen on jatkunut edelleen.⁵⁷

Vaikka sota-aikana ja sen jälkeen koettiin pulaa, omavaraisilla maataloilla harvoin nähtiin nälkää. Kaikki suomalaiset olivat pula-aikana oikeutettuja yleisostokortteihin, mutta omavaraiset maatilat eivät saaneet leipäkortteja niin kauan kun tulivat toimeen oman tilan tuotolla.⁵⁸ Laulajan mukaan ruoasta ei Harju-Säntissäkään ollut pulaa. Kaikki tuotettiin itse, vain sokeri ja kahvi oli ostettava. Tilalla oli vajaa kymmenen lehmää, sikoja, lampaita ja kanoja. Viljelykin oli monimuotoista, sillä viljojen lisäksi kasvatettiin pellavaa ja juureksia omiin tarpeisiin. Siirappia, perunajauhoja ja saippuaa valmistettiin itse. Laulaja muistaa pulaa olleen lähinnä kankaista, joita kudottiin itse talvi-iltaisina kangaspuilla. Laulaja myös muistaa kuulleensa sotilaiden lumipukuja värjättävän ja ommeltavan siviilivaatteiksi.⁵⁹ Yleisesti tilojen tuotanto oli Harju-Säntin tapaan monimuotoista ja omavaraista ennen maatalouden erikoistumisen alkamista 1960-luvulla.⁶⁰ Laulajan muistot pulajaasta maatilalla ovat siis yhtäläiset tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Maaseutu pientilavaltaistui sotien välisenä aikana raivaamisen takia ja erityisesti toisen maailmansodan jälkeen asutustoiminnan vuoksi.⁶¹ Tämä näkyi myös Kärpäskylässä. Paitsi että lähelle rakennettiin rintamamiestaloja, myös Harju-Säntistä lohkottiin kahdelle pojalle tilat, jolloin keskimääräinen tilakoko pieneni kylässä.

3.2 Naisten talo

Naisten talo on myöhemmin Harju-Säntistä käytetty nimitys, jota on käytetty ainakin Kurikka-Lehden jutussa ennen talon purkamista,⁶² mutta talon asukkaat eivät sitä itse käyttäneet. Ei ollut tavatonta, että mies kaatui sodassa, mikä selittänee, miksi Laulaja ei pitänyt naisvaltaisuutta kummallisena, vaikka se olikin poikkeavaa. Tilanne oli Laulajalle normaali, johon hän oli tottunut. Harju-Säntissä asui sodan jälkeen lähinnä naisia; siskokset Anni ja Eeva, toinen naimaton ja toinen miehensä sodassa menettänyt; Eevan tytär Kyllikki; Martta-siskon tyttäret Maija ja Helena ja ”helsinkiläiset” eli kaatuneen Iisakki Laulajan veljen vaimo ja tytär. Pitkäaikaisena renkinä ollut

⁵⁷ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa. Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁵⁸ Rantatupa 2004, 484–485.

⁵⁹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁶⁰ Vihinen 2004, 277–279.

⁶¹ Roiko-Jokela 2004, 56–57.

⁶² Pentti Yli-Karjanmaa, Harju-Säntti, naisten ja ystävyyden talo. *Kurikka-lehti* 23.12.2022.

Sauli asui Harju-Säntissä vielä naimisiinkin mentyään vaimonsa ja lapsensa kanssa 1950-luvun alkuun, minkä jälkeen miehiä ei ollut.⁶³

Laulaja kuvaa siskosten työnjakoa: ”[Anni] jatkoi isänsä töitä, hän teki niin sanottuja miesten töitä”⁶⁴, ja toimi isäntänä. Laulaja muistelee työnjakoa myös seuraavasti:

[...] talvisin oli nyt sitte vaa ne navettatyöt ja ne oli mun äidin hoidossa ja apulaisten. Ja sen mä muistan, että Anni halus aina hoitaa hevoset. Kävi siellä illalla vielä ruokkimas ja juottamas.⁶⁵

Yllä oleva lainaus osoittaa Harju-Säntissä vallinneen työnjaon venyttävän totuttua jakoa.

Perinteisesti miesten töiksi on laskettu metsätyöt, metsästys, puukäsityöt, korjaustyöt ja miesten kunnia-asia eli hevosten hoito, jonka Anni omaksui itselleen. Naistentöihin kuului kotitalous, karjanhoito, huolenpito ja vaatteiden valmistus. Työnjakoon kuului myös tilallisuus: naiset tekivät töitä kotona ja miehet hoitivat kodin ulkopuoliset työt. Kuitenkin myös naiset osallistuivat kodin ulkopuolisiin, paljon työväkeä vaatineisiin töihin, kuten heinäkorjuuseen. Työnjako oli joustavaa nimenomaan niin, että naiset saattoivat tehdä miesten töitä, mutta miehet eivät naisten. Joustavuus mahdollisti miesten poissaolon ja siten esimerkiksi metsätyön, metsästyksen, kalastamisen ja peltojen raivaamisen.⁶⁶

Työnjaossa oli myös paikallisia eroja. Pohjanmaalla esimerkiksi kyntävät naiset eivät olleet harvinaisuus. Naiset tekivät miesten töitä erityisesti silloin, kun miehet olivat töissä kodin ulkopuolella tai lähteneet vaikkapa siirtolaisiksi.⁶⁷ Naisten töiden liukuvuuden vuoksi Annin lienee ollut luontevaa jatkaa isänsä töitä tilalla. Voi olla, että toinen syy sille, miksi Anni päätyi isännäksi, oli Iisakki Laulajan kaatumisen ohella se, että talon vanhemmat naiset olivat jo kuolleet, isosisaret muuttaneet pois ja veljetkin rakentaneet lohkotuille maille omat tilansa. Nuorimmat tyttäret olivat tällöin auttaneet isäänsä talon pidossa ennen varsinaista sukupolvenvaihtoa varsinkin sota-aikana miesten ollessa rintamalla. Sota-aika lienee ollut näytönpaikka Annille ja Eevalle tilan hoitamisessa miesten ollessa poissa. Erityisesti isän kannustusta on pidetty tärkeänä sellaisille tyttärille, jotka jatkavat viljelijöinä isänsä jälkeen, ja naisviljelijöiden vähyyden vuoksi isät ovat usein myös tyttärien ainoita roolimalleja. Isännän ja emännän voi nähdä sukupuolittuneen työnjaon sijaan erilaisina maatilain töinä. Täten viljelijä voi siis olla isäntä, vaikka ei olisikaan mies.⁶⁸

⁶³ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁶⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁶⁵ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁶⁶ Östman, 2004, 59–74.

⁶⁷ Markkola 1994, 376–380.

⁶⁸ Naisisännistä ks. Silvasti 2001, 40–41., naisten työstä ja tasa-arvosta ks. Markkola, Östman 2019, 175.

3.3 Lapsuusmuistot

Lapsuutensa Harju-Säntissä Laulaja muistaa turvallisena. Polion sairastaminen vaikutti hänen lapsuuteensa. Kolmen kilometrin päässä sijaitsevaan Pitkämön kouluun hänet vietiin hevosella tai ”pyöränjopparilla”. Tilan raskaampia töitä hän ei tehnyt, vaan osallistui työntekoon esimerkiksi tiskaten ja kasvimaata peraten. Kasvimaan, jota ympäröivät keltaiset kehäkukat, Laulaja muistaa kauhistuksenaan, mutta muistelee syksyllä syötyä sallattia eli rosollia juhlaruokana.⁶⁹ Perjantai oli leipomapäivä ja ”kyllä se ihanaa oli, kun koulusta tuli niin oli leiväntuoksu ja sitte vähän pyyhkäisi voita sen lämpöisen leivän päälle, niin voi ku oli hyvää!”⁷⁰. Laulaja myös muistaa, että lämpimäisleipää vietiin niihin lähitaloihin, joissa ei itse leivottu. Kesähelteelläkin hän muistaa hirsitalon pysyneen viileänä.⁷¹

Edellä maalautuu kuva Laulajan lapsuudesta. Lapsuus näyttäytyy Laulajalle turvallisena ja mukavana aikana, mutta muistaa hän siitä myös kauhistuksensa, kasvimaan. Nuorten naisten kokemuksia lapsuudenkodista sieltä pois muuttamisen jälkeen tutkineen Aino Mannisen mukaan lapsuudenkodin muistelu voi luoda eläviä aistikokemuksia.⁷² Kasvimaata ympäröivien kehäkukkien kuva ja tuoreen leivän tuoksu ja maku tuonevat Laulajan mieleen mukavia aistimuksia. Mahdollisesti vaikea työskentelyasento kasvimaata hoitaessa tuo mieleen ikäviä tunteita ja hirsitalo taas helpotuksen tunteen, kun pääsi vilvoittelemaan sen suojiin kesähelteellä.

Haastattelun aikana Laulaja halusi korjata Kurikka-Seuran juttua, jossa muistelijana oli hänen serkkunsa, joka ei ole asunut Harju-Säntissä. Jutussa Harju-Sänttiä kuvailtiin hauskana paikkana, jossa Anni ja Eeva olisivat aina keksineet serkkukatraalle leikkejä.⁷³

Se nyt oli vähän, ((naurahtaa)) koska ajattelee, että näiden vanhimman ja nuorimman [serkun] välillä on 20 vuotta. Niin, ei niitä sen ikäisiä serkkuja, ne oli aikuisia jo ja niillä oli aikuiset lapset [-] **mutta** kyllä siellä sai lapset tulla kylään, naapurit ja koulukaverit [-]. Ja eikä se, että Anni ja Eeva olis nyt niin hirveästi leikkiny niiden lasten kanssa, se nyt oli pikkusen liioiteltua.⁷⁴

⁶⁹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁷⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁷¹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa. Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁷² Manninen 2010, 194.

⁷³ Mari Järvimäki, Harju-Sänttin taloprojekti, *Kurikasta kotoosin. Kurikan vuosi 2022 tarinoina ja kuvina*. 53. vuosikerta

⁷⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

Työtä tilalla oli paljon, eikä aikaa lasten viihdyttämiseen ollut, vaikka he olivatkin tervetulleita taloon. Otteesta käy ilmi muistitiedon subjektiivisuus; samoista asioista on ihmisillä erilaisia muistoja. Varsinkin lapsuusajan muistot saattavat saada ruusuisen värin vuosien kuluessa.

Myös unohtaminen on osa muistamista. Sota-aika on perheessä ollut erityinen aktiivisen unohtamisen ja vaikenemisen kohde. Sodan lisäksi Laulajan isästä Iisakki Laulajasta ei juurikaan puhuttu. Haastattelun aikana mahdollisia syitä vaikenemiselle nousi muutama. Ensinnäkin Eeva, joka oli sodassa menettänyt miehensä, ei halunnut, eikä ehkä osannut puhua sodasta ja menetyksestä. Raskaan sota-ajan lisäksi hän koki oman aviomiehen kaatumisen ja oli erossa lapsestaan tämän ollessa sotalapsena. Toiseksi talossa ei juurikaan ollut sodankäyneitä miehiä, jotka olisivat sodasta puhuneet. Silloinkin, kun sodan käyneitä vieraili talossa, ei sota ollut puheenaiheena.⁷⁵

Vaikeneminen ja aktiivinen unohtaminen tuovat esiin historiantutkimuksen raa'an totuuden; kaikkea ei voi tutkia, eikä koskaan voida tietää kaikkea. Vaikka muistitiedolla voidaan saavuttaa monia asioita, joita viranomaislähteet ja muut dokumentit eivät tuo tutkijan ulottuville, ei sekään ole autuaaksi tekevä lähde, vaan riippuvainen ihmisen muistin rajoista ja kertomisen halusta.

3.4 Koulutus

”Taisin olla kylän ensimmäinen ylioppilas. Ja olinkin.”⁷⁶

Oppikoulussa ollessaan Laulaja asui kirkolla eli keskustassa talvet ja vain loma-aikoina Harju-Säntissä. Laulajan äiti Eeva halusi tyttärensä kouluttautuvan, koska tiedettiin, ettei hänestä olisi tilan jatkajaksi. Kun Laulaja täytti 18-vuotta, myytiin Harju-Säntistä pala maata, jotta voitiin ostaa hänelle auto lukiossa käymistä varten, mitä Laulaja muisteli erikoisuutena.⁷⁷

Vuonna 1960 ylioppilaaksi päässyt Laulaja oli toisia Kurikan lukiosta valmistuneita ylioppilaita. Laulajan luona kylässä käynyt luokkakaveri ehdotti penkkareita Harju-Sänttiin, koska talo oli tilava. Kirkonkylässä liikuttiin kuorma-autolla, joka oli koristeltu pahveilla, joihin oli kirjoitettu erilaisia sananlaskuja, esimerkiksi ”Laiskan nimen saa vaikei mitää teekkää”. Kun juhlijat tuotiin Harju-Sänttiin, purettiin pahvit Laulajan autolle tehtyyn katokseen. Vielä muutama vuosi sitten Harju-Säntin autotalliksi muutettu ulkorakennus oli kasassa ja seinillä edelleen penkkaripäivänä sinne jätetyt pahvit. Asut abiturienteille oli lainattu teatterista. Laulaja muistelee kaikkien luokaltaan

⁷⁵ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁷⁶ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁷⁷ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

päässeen ylioppilaaksi. Samalla luokalla olivat myös piispa Jorma Laulaja ja ministeri ja maaherra Kalevi Kivistö.⁷⁸

Ylioppilaaksi päästyään Laulaja opiskeli vuoden ajan merkonomiksi Vaasassa. Valmistumisen jälkeen hän aloitti työt Kurikan Osuuskassassa, joka vuosien varrella vaihtoi nimeään Kurikan Osuuspankiksi ja sittemmin Kurikan Osuuspankki POP-Pankiksi. Työura kesti 38 vuotta. Vuoden ajan Laulaja kävi töissä Harju-Säntistä käsin, mutta muutti sitten vuonna 1963 Kurikan keskustaan äitinsä kanssa.⁷⁹ Tutkielmani lukemisen jälkeen Laulaja täydensi, että pankissa hänen hoidettavanaan olivat maatalousasiakkaat ja heidän laina-asiansa. Maatalous oli siis asia, joka kulki Laulajan mukana siitä huolimatta, ettei hänestä tullut tilan jatkajaa Harju-Sänttiin.

⁷⁸ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁷⁹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

4 Tilasta luopuminen

4.1 Tilalle ei jatkajaa

”Ja Anni on muuttanu vuonna 80. Samana vuonna ku se aittaki on muuttanu.”⁸⁰

Anni jatkoi tilanpitoa yksinään Laulajien muutettua pois, mutta myi vuonna 1980 maat Harju-Säntin talon ympäriltä Saara ja Pertti Porrelle ja osti rahoilla asunnon Kurikan keskustasta. Näin ollen melkein satavuotinen yhtäjaksoinen talon asuttaminen ja maanviljely lakkasivat. Yli-Säntistä Harju-Sänttiin tuodun, vuonna 1794 rakennetun aitan Laulaja lahjoitti tätinsä kanssa vuonna 1980 Kurikan museolle.⁸¹

Toisen maailmansodan jälkeen rakennemuutos vaikutti niin, että yhä harvempi lapsi jäi vanhempiensa ammattiin maanviljelijöiksi. Muutos näkyi jo suhteellisen pian sodan jälkeen. Kun 1940- ja 1950-luvuilla raivattiin uusia tiloja rintamamiehille ja evakoille, alkoi 1960-luvulla jo suurten ikäluokkien muutto kaupunkeihin. Teknisesti ottaen Laulaja ei kuulunut suuriin ikäluokkiin, sillä hän oli syntynyt jo ennen sotia, mutta hänkin muutti perheensä maatilalta pois toiseen elinkeinoon 1960-luvulla. Laulaja kouluttautui ja meni pankkiin töihin, eikä kukaan muukaan Harju-Säntin nuoremasta polvesta jäänyt tilaa jatkamaan. Tappiollinen muuttoliike maalta kaupunkeihin tapahtui nimenomaan maatalousvoittoisissa maaseutukunnissa. Koulutusmahdollisuuksien lisääntyminen vahvisti muuttoliikettä ja nuorten siirtymistä toisiin elinkeinoihin.⁸² Laulajakin jäi maaseudun taajamaan, ja monien muiden tapaan muutto ei suuntautunut kauas kotoa, mutta elinkeino vaihtui.

Rakennemuutos ja yhteiskunnan modernisaatio koettiin yleisesti myönteisenä kasvu-uskon vuoksi. Määrällisesti kyse oli vähenemisestä, kun maatilat ja niillä työskentelevien määrä laski valtion ohjatessa maataloutta. Rakennemuutos vaikutti kuitenkin myös viljelijöihin ja heidän perheisiinsä, sillä maatalous oli ollut vahvasti perheiden ja sukujen varassa. Hilikka Vihisen mukaan sukutilaa jatkava perii menneiden sukupolvien tekemää työtä sekä tilaan ja maisemaan kytkettyjä arvoja, jotka saattavat olla viljelijälle syy jatkaa.⁸³ Huomionarvoista on, että Anni jatkoi tilanpitoa yli eläkeikäiseksi tietäen koko ajan, ettei jatkajaa ole. Tämä varmasti vaikutti siihen, mitä ja miten tilaan investoitiin, ja lienee ollut syy siihen, ettei esimerkiksi traktoria koskaan hankittu Harju-

⁸⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁸¹ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁸² Haapala 2004, 235, 240–252. Granberg 2004, 178.

⁸³ Vihinen 2004, 259.

Sänttiin, vaan konetöihin työllistettiin naapureita. Laulaja pohti, ettei koneiden puutoksen takia loppuaikoina ”viljelys sitten ollukkaan mitään niin kannattavaa”⁸⁴. Kuitenkin tila elätti niin, että Anni ja Eeva eivät kumpikaan koskaan olleet palkkatöissä. Ennen tilan lopettamista Anni sai jo kansaneläkettä ja maatalouseläkettä.⁸⁵

Kysyessäni kaipuusta kotitaloon keskustelunaiheeksi nousivat mukavuudet ja toisaalta taloudelliset mahdollisuudet ylläpitää vanhaa taloa ja modernisoida sitä. Harju-Sänttiin oli jo pitkään tullut sähköt, mutta viemäröintiä talossa ei ollut ja käytössä oli ulkokuussi. Suihkutiloja ei ollut, vaan peseytyminen tapahtui savusaunassa. Laulajan pohtiessa omaa lähtöään ja ikävää kotitaloon hän totesi:

Mä olin jo niin paljon pois kotua, kun oli koulukortteeri ja koulu oli pitänyt olla, eikä sieltä voinu kulukia pitkää matkaa, niin mä olin jotenki jo vieraantunu [-]. Mä olin puoleksi lähteny jo. [-] mutta sitte ku me muutettiin mun äitin kans sieltä pois, niin ei se ollu mulle mitenkää niin vaikiaa. Mä otin sen niin ku sellasena, asiana, että mullon paljo helpompi asua lähellä työpaikkaa.⁸⁶

Perti Haapalan mukaan yleisesti maalta lähtemistä ei koettu pahana. Lähtevillä oli usein köyhyyttä takanaan ja elämä vielä edessään, mikä selittää ongelmattoman suhtautumisen maalta lähtemiseen.⁸⁷ Vaikka Laulaja ei ole kertonut kokeneensa köyhyyttä, kotoa muuttaminen moderniin asuntoon lähelle työpaikkaa varmasti helpotti hänen elämäänsä.

Elämäntapojen ja sosiaaliset muistit auttavat tulkitsemaan omaa elämää ja muistoja, mikä saattaa muuttaa ihmisen suhdetta omaan syntymäkotiinsa.⁸⁸ Lapsuudenkodissa ihminen rakentaa identiteettiään ja oppii elämän perustaidot ja yleensä lapsuudenkodin perintöä pidetään tärkeänä. Lapsuudenkoti voi toimia myös suunnannäyttäjänä.⁸⁹ Vaikka suunnan näyttäminen ei tässä tapauksessa tarkoittanut, että talon nuorempi polvi olisi jatkanut tilan pitoa, kannusti äiti kouluttautumaan ja lopulta maatalousperinne jatkui Laulajan pankkityössä maatalousasiakkaiden hoitajana.

⁸⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁸⁵ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁸⁶ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁸⁷ Haapala 2004, 250.

⁸⁸ Häkkinen 2022, 328–329.

⁸⁹ Manninen 2010, 196–198.

4.2 Muistin paikka

Kuva 2. Harju-Säntti kuvattuna nykyisen valtatie 67:n suunnasta. Kuvaajasta ei varmuutta. Kuvan takana teksti "Heinäkuu 1984", joka lienee kuvan kehitysajankohta. Kuva: Kyllikki Laulajan kotialbumi.

Helenan Riihimäelle muuttanut perhe piti Harju-Sänttiä kesäpaikkanaan Annin muutettua sieltä pois. Tässä vaiheessa monet ulkorakennukset olivat jo huonossa kunnossa ja pihaan hankittiin uusi sauna.⁹⁰ Kuvasta 2. näkee, kuinka talo pihapiireineen on muuttunut. Pihaan on kasvanut ruohoa ja sinne on tuotu pienille kesävieraille hiekkaa ja leluja. Verrattuna vanhempaan kuvaan (Kuva 1) huomaa, kuinka talo ja pihapiiri ovat muuttuneet, kun tilan käyttö on vähentynyt. Kuvien välissä aikaa on kulunut noin 20 vuotta.

Harju-Säntin muuttuminen kesäpaikaksi noudattelee maaseudun ja kaupunkien suhteiden suuria linjoja. Mökkeilykulttuurin kehitys ja rakennemuutoksen yhtäaikaisuus ei ole sattumaa. Kun maaseutu alkoi tyhjäntyä ja kaupunkilaisten elintason nousi ja vapaa-aika lisääntyi, heräsi kiinnostus vapaa-ajan asuntoihin ja omaan, jo taakse jääneeseen kotiseutuun. Näin ollen monia sukujen omistamia tyhjillään olevia rakennuksia alettiin muuttaa niin kutsutuiksi mummon mökeiksi tai kuivan maan mökeiksi, joihin kaupunkeihin muuttaneet sukulaiset saattoivat tulla nauttimaan kotiseudustaan loman ajaksi. Mökkeily oli vastailmiö kaupungistumiselle ja juuri

⁹⁰ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

kaupunkeihin muuttaneet hakivat mökkien askeettisemmasta luonteesta yhteyttä aiempaan asuinpaikkaansa.⁹¹

Laulajalle Harju-Säntti muuttui Annin muuttamisen jälkeen, eikä hän enää kokenut vanhaa lapsuudenkotiaan omakseen. ”Vaikka mä kävin vanhas kotona, mä menin niinku vieraaseen paikkahan”, huolimatta siitä, että hän omisti talon puoliksi äitinsä kuoltua.⁹² Lapsuudenkodin muuttuminen rikkoo muistojen konkretian, mikä saattaa johtaa jopa tunteeseen oman menneisyyden katoamisesta. Tämän lisäksi kodin tunnun muodostavat tutut ihmiset ja perhe.⁹³ Harju-Säntin muuttuminen perheen arkisen aherruksen paikasta kesävieraiden lomapaikaksi muutti Laulajan lapsuudenkotia, mikä lienee vaikuttanut vierauden tunteeseen.

Lopulta Annin kuoltua kukaan sukulaisista ei lunastanut taloa itselleen, joten se myytiin 1995 Porreille, jotka jo omistivat muita maita talon ympäriltä. Pihasta tehtiin peltoa ja lopuksi taloon ei ollut tietäkään ja se oli varsin paljaana keskellä peltoa. Laulaja muistelee kodin pihapiirin muuttumista vaikeana: ”se tuntu niin ikävältä, ku ne koivut siitä ympäriltä [kaadettiin]”.⁹⁴ Erityiseen muistin paikkaan liittyvät muutokset voivat aiheuttaa suurtakin mielipahaa.⁹⁵ Hän kaipaava Harju-Säntistä:

[...] justiin sitä lakeutta ja sitä, että siellä tuntu, että linnutki oli ihan, oli pääskysiä ja sellasia. täällä on jotaki naakkoja vaan. [...] Se on ollu kumminki se sellanen turvallinen paikka.⁹⁶

Usein lapsuudenkotia kuvaillaan juuri turvalliseksi paikaksi. Muistot lapsuudenkodista voivat muuttua nostalgisiksi ja usein nimenomaan maaseutu muistetaan rauhallisena ja hiljaisena paikkana.⁹⁷

Myös siihen perheeseen, jossa Laulaja oli muutaman kuukauden ollut sotalapsena, on pidetty yhteyttä. Ruotsalaiset vanhemmat ovat myös vierailleet Kurikassa ja käyneet Harju-Säntissä. Palvelijoista Laulajalla on muistoja, vaikka heitä ei hänen aikansa enää juuri ollutkaan. Työsuhteiden päätyttyäkin heihin pidettiin yhteyttä, jopa Kanadaan asti. Työntekijöillä oli vakuutukset ja Laulaja antaa paljon merkitystä sille, että heitä kohdeltiin hyvin.⁹⁸

⁹¹ Heiska 2010, 240. Pitkänen 2017, 34–37.

⁹² Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁹³ Manninen 2010, 198–199.

⁹⁴ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁹⁵ Mäntylä ja Riukulehto 2022, 9–10.

⁹⁶ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

⁹⁷ Manninen 2010, 194–197.

⁹⁸ Kyllikki Laulajan haastattelu, 16.2.2024. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

4.3 Lahjoittaminen

Harju-Säntti tuli Kurikassa puheenaiheeksi, kun Vesa Porre lahjoitti vuodesta 1995 lähtien tyhjänä seisoneen talon Kurikka-Seuralle vuonna 2021. Kurikka-Lehdessä julkaistiin 20.12.2021 juttu Harju-Säntin talosta otsikolla *Harju-Säntti, naisten ja ystävyyden talo*.⁹⁹ Samana syksynä talosta oli jo purettu ikkunat ja ovet ja seuraavana keväänä talo purettiin hirsiksi odottamaan kohtalooaan ja mahdollista tulevaisuuttaan Kurikan museolla.¹⁰⁰

Lapsuudenkodin esineet voivat olla muistoesineitä, mutta niin myös lapsuudenkoti itsessään. Kun muistoesineessä, joka voi olla myös muistin paikka, tapahtuu fyysisiä tai käyttötarkoitukseen kohdistuvia muutoksia, voi se herättää vahvoja tunteita.¹⁰¹ Tilan pidon lopettaminen, kesäpaikaksi muuttuminen ja talon myyminen lienevät sellaisia isoja muutoksia Laulajan lapsuudenkodissa, joita hänen on täytynyt käsitellä ja joihin hänen on täytynyt sopeutua. Viimeisimpänä suurena muutoksena oli Harju-Säntin lahjoitus, purku ja tuleva museointi. Laulaja kertoi tunteensa lahjoitukseen ja museointiin vaihdelleen. Hän kertoi ensin olleensa pahoillaan, mutta sitten ajatelleen yleästi ”no kenenkäs syntymäkoti on museolla”¹⁰². Häntä kuitenkin harmittaa se, ettei Harju-Säntin uusi omistaja, Kurikka-Seura ole ollut häneen yhteydessä, vaikka hän on tarjonnut muistojaan ja Iisakin tallettamia asiakirjoja seuralle.¹⁰³

Harju-Säntti nykyisenä sukunimenä on 15 ihmisellä.¹⁰⁴ Iisakilla oli 40 lastenlasta, joista kolme on edelleen elossa. Lastenlastenlapsista minulla ei ole tietoa, mutta heitä lienee melkoinen joukko. Haastattelussa nousi esiin, että monelle Harju-Säntti on tärkeä paikka, kuin kantapaikka sille suvulle, jonka kantaisä Iisakki on. Siskoni kertoi, että kun Vanhoja valokuvia Kurikasta -Facebook ryhmään julkaistu kuva vähän ”haiskahtaakin” Harju-Säntiltä, kommentoivat monet ihmiset muistavansa isoäitinsä tai muun sukulaisensa syntyneen siellä. Vaikka siis tässä tutkimuksessa muodostuu aineisto vain yhden ihmisen muistoista, on Harju-Säntti muistin paikka yksilöä suuremmallekin joukolle, joka mielellään harjoittaa omaehtoista muistamista siellä, missä se

⁹⁹ Pentti Yli-Karjanmaa, Harju-Säntti, naisten ja ystävyyden talo. *Kurikka-lehti* 23.12.2022.

¹⁰⁰ Mari Järvimäki, Harju-Säntin taloprojekti, *Kurikasta kotoosin. Kurikan vuosi 2022 tarinoina ja kuvina*. 53. vuosikerta.

¹⁰¹ Manninen 2010, 198.

¹⁰² Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

¹⁰³ Kyllikki Laulajan haastattelu, 4.1.2023. Äänite ja litterointi tekijän hallussa.

¹⁰⁴ Haettu nimi: "Harju-Säntti". Sukunimihaku, Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelu.

nykypäivänä kätevit onnistuu; sosiaalisen median ryhmissä.¹⁰⁵ Nora on todennut, että jotta voi olla muistin paikka, on oltava halua muistaa.¹⁰⁶ Vaikuttaa siltä, että sitä Harju-Säntin suvulta löytyy.

Noran mukaan muisti kiinnittyy konkreettisiin asioihin, esineisiin ja myös taloihin; menneisyyden jäänteisiin.¹⁰⁷ Harju-Säntin talo on jääne suuresta tilasta, sen monista rakennuksista, metsistä ja pelloista; se oli viimeisenä pystyssä ja nyt vielä purettuna toimii sosiaalisena muistin paikkana ja yhdistää niitä, joiden muistot perheestä ja suvusta siihen kiinnittyvät. Noran mukaan nimenomaan yksityisistä muistin paikoista löytyy “muiston elävä sydän”¹⁰⁸. Historian hän näkee yhteisenä ja toisaalta ei kenenkään omana, toisin kuin muistot, jotka hänen mukaansa ovat samaan aikaan ryhmän jakamia ja ihmisen yksilöllisiä.¹⁰⁹ Ainakin vielä Harju-Säntti on yksityisempi muistin paikka. Kun nyt kirjoitan Harju-Säntin talosta muistoinen, muovautuu muistoista historian esitys, jonka myötä Harju-Säntin voi nähdä liukuvan yksityisestä muistin paikasta laajemmaksi, kurikkalaisten yhteiseksi perinnöksi.

¹⁰⁵ Omaehtoisesta muistelemisesta Facebook-ryhmissä ks. Heimo 2021.

¹⁰⁶ Nora 1989, 19.

¹⁰⁷ Nora 1989, 9, 12.

¹⁰⁸ Nora 1989, 23.

¹⁰⁹ Nora 1989, 1.

5 Yhteenveto

Tässä kandidaatin tutkielmassa olen pyrkinyt nivomaan Laulajan muistoja Harju-Säntistä osaksi Suomen maaseudun historiaa läpi suurten muutosten. Mikrohistoriallisesti pienessä voi nähdä suuren, ja näin ollen yksikin haastateltava voi antaa kuvan suvun historiasta. Tämän aineiston varjolla voi todeta Harju-Sänttiin liittyvän monenlaisia muistoja, surullisia, mutta myös iloisia, lämpimiä perhemuistoja ja hauskoja sattumia. Laulajan muistoissa Harju-Säntistä korostuu vieraanvaraisuus ja suvaitsevaisuus yhdistettynä monen vaikean aiheen sivuuttamiseen.

Alkuaikoina Harju-Säntti oli eteläpohjalaiseksi tilaksi tavallinen, hyvin toimeentuleva tila. Se oli osa maatalouden kaupallistumista meijeriosakkaana. Kuten 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa oli melko tavallista, perhe oli suuri ja lapsia menetettiin. Muiden suurehkojen tilojen tapaan oli palkollisia ja torppia. Talon tyttäristä tuli aikuistuttuaan emäntiä lähikyliin ja pojille lohkottiin omat tilat. Vielä 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla perinnöllinen maanviljelijän ammatti siirtyi seuraavalle sukupolvelle. Lohkominen toi Harju-Säntin osaksi Suomen pientilavaltaistumista. Tilan pitoa jatkavaksi isännäksi päätyi tytär. 1900-luvun puolivälin ajankuvaan kuuluivat sota, evakot, sotavangit ja menetys. Harju-Säntin päätymistä naisten taloksi ei voi pitää aivan ennenkuulumattomana, vaikka se olikin erikoisuus.

Harju-Säntti koki koulutuksen läpimurron, kun talossa juhliittiin kylän ensimmäisen ylioppilaan, Laulajan penkkareita vuonna 1960. Rakennemuutos sai yhden jos toisenkin muuttamaan muualle töiden perässä. Samaan aikaan suomalaiset maatilat joko kasvoivat tai myivät maansa isommille ja lopettivat toiminnan. Kenestäkään ei ollut Harju-Säntin tilan jatkajaksi ja isäntänä toiminut Anni myi maat toiselle viljelijälle ja lopetti tilan pitämisen vuonna 1980. Rakennemuutoksen kanssa samaan aikaan osui vapaa-ajanasumisen yleistyminen, ja kaupunkeihin muuttaneiden kaipuu maalle. 1980-luvulla Harju-Säntti toimi suvun kesänviettopaikkana. Lopulta kukaan sukulaisista ei halunnut lunastaa taloa itselleen, vaan se myytiin muut Harju-Säntin maat jo omistaneelle. Maata talon ympäriltä viljeltiin, talon seistessä tyhjillään reilut kaksi vuosikymmentä. Käännös tapahtui vuonna 2021, kun talon lahjoituksesta sovittiin. Yhtäkkiä talosta tuli taas kiinnostava ja ajankohtainen, nyt muillekin kuin vain siellä asuneille.

Olisin voinut tutkia vain Iisakin tallettamaa asiakirja-aineistoa ja muodostaa tarkemman kuvan Iisakin teoista, mutta silloin suvun yhteiset muistot olisivat jääneet tallettamatta. Tutkimus ei käsitelisi muistoja, kotia ja sukua. Muistitiedon etuna on juuri se, että ihmiset, itse muistelijat ja

muistellut, voi saavuttaa tuntevina, toimivina ja ajattelevina subjekteina.¹¹⁰ Vaikka Laulajan muistot ovat yleistettävissä, on tämä kandidaatintutkielma aineistoinen vain yksi näkemys Harju-Säntin historiasta. Muistitiedon subjektiivisuuden vuoksi eri henkilöä haastatteleamalla muodostuisi aineisto varmasti hieman erilaiseksi ja jotkin toisenlaiset muistot saattaisivat nousta vahvemmin esiin ja lopullinen historian esitys toisenlaiseksi.

Vaikka Kurikka-Seuran suunnitelmista taloa varten minulla ei ole tarkkaa tietoa, on tarpeetonta todeta, että kun talo joskus Kurikan museon mäelle nousee, ei se enää ole vain Harju-Säntin talo. Talossa on mahdollisuudet kertoa menneisyydestä monta tarinaa, mutta on varmaa, ettei talo silloin ole enää sama Harju-Säntin talo sen kodikseen kokeneille sukulaisille, vaan siitä tehty museorakennus, joka representoi jotain menneisyydestä, muodostaen historian.

Koen, että tällä kandidaatin tutkielmalla saavutan jotain sellaista historiallista tietoa, mitä vielä ei ole talletettu. Tämä on ensimmäinen pyrkimys kirjoittaa Harju-Säntin historiaa. Tämä on myös äänenanto Kyllikki Laulajalle, jota erityisesti haluan kiittää, sillä ilman häntä ja hänen eläviä muistojaan talosta ja perheestä ei tätä tutkielmaa olisi.

Maaseutu on tyhjentynyt ja peltomaisemat ovat tasaisempia, kun tilakoot ovat kasvaneet ja Harju-Säntin tavoin monet muutkin asuintalot, kokonaiset tilat ja yksittäiset ladot on purettu peltojen keskeltä. Mutta Harju-Säntin kohtalo on erilainen, sillä sen hirret ovat tallessa ja se jonain päivänä pääsee ehkä kertomaan kokemuksistaan ja kaikista vuosista Kurikan museolle, tutun aitan seuraksi.

¹¹⁰ Häkkinen 2022, 348.

Lähteet

Alkuperäisaineisto:

Julkaisematon kirjallinen alkuperäisaineisto:

Iisakki Iisakinpoika Harju-Säntin yksityinen arkistokokoelma, Kyllikki Laulajan hallussa.

Julkaisematon haastattelu- ja muistitietoaineisto:

Kyllikki Laulaja, eläkeläinen, synt. 1939. Haast. Sonja Vaskivuori 4.1.2023.

Kyllikki Laulaja, eläkeläinen, synt. 1939. Haast. Sonja Vaskivuori 16.2.2024.

Aikakaus- ja sanomalehdet:

Raivaajapalkintojen jako, *Vaasa* 04.07.1943 no 174.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2814461?page=8>.

Kurikkalainen raivaajakaarti. *Ilkka* 24.08.1935 no 195.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1989008?page=4>.

Yli-Karjanmaa, Pentti: Harju-Säntti, naisten ja ystävyyden talo, *Kurikka-Lehti* 23.12.2021 no 95.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2532692?page=11>.

Järvimäki, Mari: Harju-Sänttin taloprojekti, *Kurikasta kotoosin*. Kurikan vuosi 2022 tarinoina ja kuvina. 53. vuosikerta.

Tutkimuskirjallisuus:

Anttila, Petri: Koti, pakolaisuus ja identiteetti Erno Paasilinnan kirjallisessa tuotannossa.

Historiallinen Aikakauskirja 1/2010 Vol 108 Nro 1.

<https://journal.fi/haik/article/view/139661> [haettu 10.5.2024].

Autti, Outi; Laitala, Marjo: Vihollinen saa kasvot Neuvostosotavangit suomalaisilla maatiloilla.

Hiljainen vastarinta. Toim. Outi Autti ja Veli-Pekka Lehtola. PunaMusta Oy –

Yliopistopaino, Tampere 2019. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/105306> [haettu 10.5.2024].

Digi- ja väestötietovirasto: Sukunimihaku, Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelu. Haettu nimi:

"Harju-Säntti". <https://nimipalvelu.dvv.fi/sukunimihaku?nimi=harju-s%C3%A4ntti>. [haettu 13.5.].

Granberg, Leo: Maatalouden tulojärjestelmän synty. *Suomen maatalouden historia III. Suurten*

muutosten aika jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen. Toim. Pirjo Markkola. SKS.

Helsinki 2004. 91–140.

- Haapala, Pertti: Väki vähenee – maatalousyhteiskunnan hidas häviö 1950–2000. *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Pirjo Markkola. SKS. Helsinki 2004. 233–254.
- Heimo, Anne: Vuoden 1918 muistin paikat Sammatissa. *Sananjalka* 43, Vol 43 Nro 1 2001. <https://journal.fi/sananjalka/article/view/86630> [haettu 10.5.2024].
- Heimo, Anne: “Got My Finn Tattoo!”: sharing Family Memories on Facebook. *Family Memory: Practices, Transmissions and Uses in a Global Perspective*. Toim. Radmila Švaříčková Slabáková. London & New York: Routledge. 2021. 214–230.
- Heiska, Kati: Maailman paras mökki. *Kotia paikantamassa*. Toim. Anni Vilkkö, Asko Suikkanen ja Johanna Järvinen-Tassopoulos. Lapland University Press, Lapin Yliopistokustannus, Rovaniemi, 2010. 239–256.
- Hyyryläinen, Pirja: Facebook viipurilaisten muistin paikkana. *Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita* 23 Vol 23 Nro 23 (2021). <https://wiipuri.fi/kirjallisuus/viipurin-suomalaisen-kirjallisuusseuran-toimitteita-23/> [haettu 10.5.2024].
- Häkkinen, Antti: Paikka, muisti ja elämä. Muistitiedon käyttö historiantutkimuksessa. *Muistitutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Savolainen, Ulla; Taavetti, Riikka. SKS. Helsinki 2022.
- Häyrynen, Maunu: Kulttuuriympäristö ja sen arvot. *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Toim. Niina Uusi-Seppä. Satakunnan museo 2012. 115–123.
- Jokipii, Ilkka; Liski, Virva: Vuoden 1918 ylisukupolvinen muistaminen. *Muistitutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Savolainen, Ulla; Taavetti, Riikka. SKS. Helsinki 2022. 270–285.
- Kallio-Seppä, Titta et al.: Rauhassa metsän suojassa – Haukiputaan vanha hautausmaa muistojen ja muistamisen paikkana. *Faravid* Nro 49 (2020). <https://faravid.journal.fi/article/view/97499> [haettu 10.5.2024].
- Karhunen, Eeva; Tuomi-Nikula Outi: Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa. *Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja* 13. Turun yliopisto, Pori 2007.
- Luostarinen, Annina; Ylimaunu, Timo: Kulttuuriympäristö kaavoituksessa: arvottaminen kaavasuojelelussa Oulun keskustassa 50 vuoden ajalla. *Faravid* 43/2017, 35–53 <https://oulurepo oulu.fi/handle/10024/22021> [haettu 10.5.2024].

- Manninen, Aino: Nuorten naisten matka lapsuudenkodista omaan kotiin. *Kotia paikantamassa*. Toim. Anni Vilkko, Asko Suikkanen ja Johanna Järvinen-Tassopoulos. Lapland University Press, Lapin Yliopistokustannus, Rovaniemi, 2010. 192–212.
- Markkola, Pirjo, Östman, Ann-Catrin: Ei vain ahkeruudesta: naiset, työ ja tasa-arvo. *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi. Suomi kehityksen kiinniottajana*. Toim. Juhani Koponen ja Sakari Saaritsa. Gaudeamus, Tallinna 2019, 167–184.
- Markkola, Pirjo: Pirtissä ja pellolla, kotona ja konttorissa. *Naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit*. Toim. Kari Immonen. Keuruu 1994. 349–419.
- Mäntylä, Jaakko; Riukulehto, Sulevi: Moderni murtautuu Ilmajoelle. Suomalaisen maalaiskylän maisemanmuutos 1960-luvulla. *Maaseutututkimus. Finnish Journal of Rural Studies* vol. 30 nro 1. 2022. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/119750> [haettu 10.5.2024].
- Nora, Pierre: Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. 1989. *Representations*, Spring, 1989, No. 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory, University of California Press. 7-24. <https://www.jstor.org/stable/2928520> [haettu 9.2.2024].
- Peltonen, Matti: Uudet kaupallistumisen muodot. *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Matti Peltonen. SKS. Helsinki 2004. 77–134.
- Pitkänen, Kati: Suomalainen mökkikulttuuri. *Elossa – Luonto ja elävä kulttuuriperintö*. Toim. Aura Kivilaakso ja Leena Marsio, Museovirasto, Helsinki, 2017. 34–42. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/PDF/elossa-Luonto-ja-elava-kulttuuriperinto.pdf>. [haettu 19.5.2024]
- Rantatupa, Heikki: Kansanhuolto toisen maailmansodan aika 1939–1949. *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Matti Peltonen. SKS. Helsinki 2004. 443–503.
- Ranta, Sirkka-Liisa: *Maatilan pihapiiri*. SKS. Karisto Oy, Hämeenlinna, 2003.
- Rinta-Tassi, Ossi: *Kurikan historia. 1, Esihistoriasta Suomen sotaan*. Kurikka: Kurikan kaupunki, 1980.
- Roiko-Jokela, Heikki: Asutustoiminnalla sodasta arkeen. *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Pirjo Markkola. SKS. Helsinki 2004. 27–90.
- Silvasti, Tiina: Isäntänä nainen. Sukupuolisidonnaisen työnjaon yhteen suuntaan läpäisevät rajat. *NAISTUTKIMUS*, 4/2001. https://www.researchgate.net/publication/305267981_Isantana_nainen_Sukupuolisidonnainen_tyonjaon_yhteen_suuntaan_lapaisevat_rajat [haettu 10.5.2024].

- Topelius, Zacharias: *Maamme kirja*. Digitaalinen editio. Toim. Reeta Holopainen, Sakari Katajamäki ja Ossi Kokko. SKS ja SLS. Helsinki 2018.
URN:NBN:fi:sls-6606-1523551502. [haettu 11/05 2024].
- Vihinen, Hillka: Maatilatalouden rakennemuutos. *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Pirjo Markkola. SKS. Helsinki 2004. 255–288.
- Vihola, Teppo: Pärjääkö pienviljelys? *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Matti Peltonen. SKS. Helsinki 2004. 135–216.
- Östman, Ann-Catrin: Mekanisoinnin ensimmäinen aalto. *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Matti Peltonen. SKS. Helsinki 2004. 19–76.